

BESCHIKKING VAN HET GERECHT (Eerste kamer — uitgebreid)
15 maart 2000 *

In zaak T-337/94 (92),

Enso-Gutzeit Oy, gevestigd te Helsinki (Finland), vertegenwoordigd door I. van Bael en J.-F. Bellis, advocaten te Brussel, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg ten kantore van L. Lorang, Rue de la Chapelle 3,

verzoekster,

tegen

Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door R. Lyal, lid van de juridische dienst, als gemachtigde, domicilie gekozen hebbende te Luxemburg bij C. Gómez de la Cruz, lid van die dienst, Centre Wagner, Kirchberg,

verweerster,

* Procestaal: Engels.

betreffende een verzoek tot begroting van kosten naar aanleiding van het arrest van het Gerecht van 14 mei 1998, Enso-Gutzeit/Commissie (T-337/94, Jurispr. blz. II-1571),

geeft

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Eerste kamer — uitgebreid),

samengesteld als volgt: B. Vesterdorf, president, A. Potocki, A. W. H. Meij, M. Vilaras en N. Forwood, rechters,

griffier: H. Jung

de navolgende

Beschikking

Feiten en procesverloop

- 1 Bij op 14 oktober 1994 ter griffie van het Gerecht neergelegd verzoekschrift heeft verzoekster beroep ingesteld tot nietigverklaring van beschikking 94/601/EG van de Commissie van 13 juli 1994 inzake een procedure op grond van artikel 85 van het EG-Verdrag (IV/C/33.833 — Karton) (PB L 243, blz 1). Bij deze beschikking heeft de Commissie vastgesteld, dat negentien producenten die karton leveren in de Europese Gemeenschap, waaronder verzoekster, inbreuk hadden gemaakt op artikel 85, lid 1, EG-Verdrag (thans artikel 81, lid 1, EG) door gedurende een per onderneming verschillende periode, doch tot ten minste april 1991 deel te nemen

aan een overeenstemming en een onderling afgestemde feitelijke gedraging die van medio 1986 stamden en waarbij de betrokken kartonleveranciers onder meer gelijktijdige en uniforme prijsverhogingen in de gehele Gemeenschap planden en ten uitvoer legden, een afspraak maakten over handhaving van de marktaandelen van de grote producenten op vaste niveaus die van tijd tot tijd konden worden gewijzigd, en in toenemende mate vanaf vooraan in 1990 ter beheersing van het aanbod van het product in de Gemeenschap onderling afgestemde maatregelen namen teneinde de tenuitvoerlegging van de genoemde onderling afgestemde prijsverhogingen te waarborgen. Bij artikel 3 van het dispositief van beschikking 94/601 werd verzoekster een geldboete opgelegd van 3 250 000 ECU.

- 2 Bij arrest van 14 mei 1998, Enso-Gutzeit/Commissie (T-337/94, Jurispr. blz. II-1571), verklaarde het Gerecht beschikking 94/601 nietig wat verzoekster betreft en verwees het de Commissie in de kosten.
- 3 Bij brief van 1 februari 1999 verzocht verzoekster de Commissie om betaling van een totaalbedrag van 7 728 960 BEF ter zake van kosten. In haar antwoord van 21 juni 1999 stelde de Commissie voor, een bedrag van 2 miljoen BEF te betalen.
- 4 Bij verzoekschrift, neergelegd ter griffie van het Gerecht op 14 september 1999, heeft verzoekster een verzoek om begroting van de kosten ingediend, waarin zij verzoekt de invorderbare kosten te bepalen op 7 728 960 BEF. De Commissie heeft op 11 november 1999 haar opmerkingen dienaangaande gemaakt overeenkomstig artikel 92 van het Reglement voor de procesvoering van het Gerecht.

Argumenten van partijen

- 5 Verzoekster acht het gevorderde bedrag in de eerste plaats gerechtvaardigd in het licht van het onderwerp en de aard van het geschil. Zij herinnert eraan, dat zij beschikking 94/601 onder meer heeft betwist met de stelling, dat het door haar geproduceerde karton van het type „SBS” had moeten worden uitgesloten van de werkingssfeer van deze beschikking en dat haar deelname aan een inbreuk op artikel 85, lid 1, van het Verdrag niet was aangetoond. De voorbereiding van dit verweer heeft een langdurig en nauwgezet onderzoek van de bewijsstukken gevergd. Tijdens de administratieve procedure voor de Commissie had weliswaar reeds een eerste onderzoek van de bewijsstukken plaatsgevonden, doch de voorbereiding van het beroep tot nietigverklaring, 18 maanden na de toezending van de mededeling van de punten van bezwaar, vereiste een nieuwe analyse in het kader van een meer algemene benadering van de bewijsvoering van de Commissie.
- 6 In de tweede plaats meent verzoekster, dat het geschil de belangrijke — in de doctrine ruim bediscussieerde — vraag opwierp, aan welke eisen het bewijs moet voldoen op grond waarvan de Commissie een onderneming verantwoordelijk mag houden voor een prijskartel.
- 7 In de derde plaats werd het geschil door bijzondere moeilijkheden gekenmerkt vanwege de complexiteit van de feiten, daar de door de Commissie tegen verzoekster aangevoerde bewijzen moesten worden weerlegd en het bestaan van een afzonderlijke productmarkt voor SBS-karton moest worden aangetoond. Voorts hebben ook de organisatie van het verloop van de mondelinge behandeling, met het oog waarop de zaken gevoegd waren, tussen alle verzoekende partijen en de lange duur van de terechtzittingen bijgedragen tot de ingewikkeldheid van de zaak.
- 8 In de vierde plaats maakte de complexiteit van de zaak en de duur van de procedure de inschakeling van een team van advocaten noodzakelijk, met het oog op de voorbereiding van de memories, de beantwoording van de vragen van het Gerecht en het beleggen van vergaderingen met de vertegenwoordigers van verzoekster. Verder heeft de bijzondere situatie van verzoekster haar advocaten belet, zich op de door de verzoekende partijen in de andere zaken aangevoerde argumenten te beroepen, ofschoon zij daarvan wel goed op de hoogte dienden te zijn.

- 9 Tot slot onderstreept verzoekster de grote economische belangen die de afloop van het geschil voor haar vertegenwoordigde, gelet op het bedrag van de opgelegde geldboete en de schade die aan haar reputatie en haar marktpositie is toegebracht.
- 10 Tot staving van haar verzoek legt verzoekster een overzicht van de door haar advocaten gedeclareerde kosten en honoraria over. Hieruit blijkt, dat het gevorderde bedrag bestaat uit verschotten (drie reizen van twee advocaten naar Luxemburg, twee reizen van twee advocaten naar Helsinki en een reis van twee advocaten naar het verkoopbureau van verzoekster in Londen) ten belope van 243 835 BEF en honoraria ten belope van 7 485 125 BEF, overeenkomend met 1 348 werkuren.
- 11 Ofschoon de Commissie de door verzoekster gehanteerde criteria ter vaststelling van de invorderbare kosten als juist aanvaardt, betwist zij verzoeksters beoordeling ervan en acht zij het gevorderde bedrag buitensporig.
- 12 De Commissie betoogt in de eerste plaats, dat het belangrijkste geschilpunt betrekkelijk eenvoudig was en betrekking had op de bewijskracht van de bewijzen die zij had aangevoerd voor een verband tussen Enso-Gutzeit en de activiteiten van het kartel. In de tweede plaats stelt zij, dat het werk dat is verricht om het — niet relevante — argument te onderbouwen dat SBS-karton een afzonderlijke productmarkt is, buiten beschouwing moet worden gelaten bij de berekening van de invorderbare kosten. In de derde plaats was in casu geen nieuwe, belangrijke of ingewikkelde vraag van gemeenschapsrecht aan de orde, en in de vierde plaats is de bestede tijd buitensporig. Wat dit laatste aangaat, wijst de Commissie erop, dat dertien advocaten en een gerechtsdeurwaarder meer dan 600 uur hebben besteed aan de voorbereiding van het verzoekschrift, terwijl de meeste van de daarin genoemde argumenten reeds in de administratieve procedure waren aangevoerd. Tot slot zijn sommige van de gedeclareerde uren in het geheel niet onderbouwd.

Beoordeling door het Gerecht

- 13 Overeenkomstig artikel 91, sub b, van het Reglement voor de procesvoering „worden als invorderbare kosten aangemerkt de door partijen in verband met de procedure gemaakte noodzakelijke kosten, in het bijzonder de reis- en verblijf-kosten en het honorarium van de gemachtigde, de raadsman of de advocaat”.
- 14 Uit deze bepaling volgt, dat de invorderbare kosten beperkt zijn tot, enerzijds, de kosten die in verband met de procedure voor het Gerecht zijn gemaakt en, anderzijds, de kosten welke daartoe noodzakelijk zijn [beschikking van het Hof van 9 november 1995, *Ahlström Osakeyhtiö e.a./Commissie*, C-89/85 DEP, niet gepubliceerd, punt 14, en beschikking van het Gerecht van 15 juli 1998, *Opel Austria/Raad*, T-115/94 (92), *Jurispr. blz. II-2739*, punt 26].
- 15 Aangezien een tariefregeling in het gemeenschapsrecht ontbreekt, moet de gemeenschapsrechter volgens vaste rechtspraak de gegevens van de zaak vrijelijk beoordelen, daarbij rekening houdend met het onderwerp en de aard van het geschil, het belang ervan vanuit het oogpunt van het gemeenschapsrecht, de moeilijkheid van de zaak, de hoeveelheid werk die de gemachtigden of de raadslieden aan de contentieuze procedure kunnen hebben gehad, en het economisch belang van het geschil voor de partijen. Hierbij behoeft geen rekening te worden gehouden met nationale tarieven voor advocatenhonoraria of met een eventuele overeenkomst dienaangaande tussen de betrokken partij en haar gemachtigden of raadslieden [beschikking van het Hof van 26 november 1985, *Leeuwarder Papierwarenfabriek/Commissie*, 318/82, *Jurispr. blz. 3727*, punten 2 en 3, en beschikking van het Gerecht van 4 december 1998, *British Cement Association e.a./Commissie*, T-448/93 (92), niet gepubliceerd, punt 12].
- 16 Tenslotte hangt de mogelijkheid voor de gemeenschapsrechter om de waarde van het door een advocaat verrichte werk te beoordelen, af van de nauwkeurigheid van de verstrekte gegevens [beschikkingen van het Gerecht van 12 mei 1997, *Tiercé Ladbroke/Commissie*, T-561/93 (92), niet gepubliceerd, punt 23, en van 25 juni 1998, *Altmann e.a./Commissie*, T-177/94 (92), T-377/94 (92) en T-99/95 (92), *JurAmbt. blz. I-A-299* en II-883, punt 20].

- 17 Wat de moeilijkheid van de zaak en het belang daarvan vanuit het oogpunt van het gemeenschapsrecht betreft, moet worden vastgesteld dat verzoekster, zonder het bestaan van een kartel te betwisten, in haar schriftelijke stukken voor het Gerecht heeft gesteld, dat haar deelname aan welk kartel dan ook niet was aangetoond, en dus het directe en indirecte bewijsmateriaal heeft weerlegd waarop haar deelneming aan de in het dispositief van beschikking 94/601 genoemde afspraken was gebaseerd. Verzoeksters waardering van het bewijs rechtvaardigde een totaalonderzoek van de beschikking en van de talrijke processtukken waarop de Commissie zich had gebaseerd voor het bewijs van een inbreuk op artikel 85, lid 1, van het Verdrag. Verzoeksters advocaten hebben de processtukken stellig uitvoerig moeten bestuderen om hun conclusies te onderbouwen, doch niettemin moet worden geconstateerd, dat het geschil geen bijzonder moeilijke rechtsvragen opwierp.
- 18 Het feit dat sommige middelen van verzoekster zijn afgewezen, sluit weliswaar niet uit dat de kosten in verband met het opstellen van die middelen kunnen worden teruggevorderd, doch dit neemt niet weg dat de kosten van onderzoeken en redactionele werkzaamheden die niet noodzakelijk waren voor de contentieuze procedure, niet voor vergoeding in aanmerking kunnen komen. In casu is de vraag, of er een afzonderlijke productmarkt voor SBS-karton bestond, uitvoerig door verzoekster behandeld in het kader van haar beroep tot nietigverklaring. De analyse van de betrokken productmarkt was in casu evenwel niet onontbeerlijk om het bestaan van een inbreuk op artikel 81, lid 1, EG te kunnen beoordelen, omdat de verweten gedragingen tot doel hadden, de mededinging binnen de interne markt merkbaar te beperken en betrekking hadden op de in beschikking 94/601 genoemde producten. Dit neemt niet weg, dat het werk dat verzoeksters advocaten aan de analyse van de productmarkten hebben besteed, niet geheel zonder belang was, omdat verzoekster hiermee de argumenten die zij tot staving van het middel betreffende het ontbreken van bewijs van haar deelname aan enig kartel had aangevoerd, verder kon aanvullen met een uiteenzetting van de redenen waarom zij geen enkel belang bij die deelname had. De kosten van deze werkzaamheden kunnen dus worden aangemerkt als invorderbare kosten, onverminderd de beoordeling van het totale aantal uren dat ter zake nodig was.
- 19 De advocaten van Enso-Gutzeit beschikten over een uitvoerige kennis van het geschil. Zij hebben verzoekster immers tijdens de administratieve procedure voor de Commissie bijgestaan en waren dus niet alleen in staat om de gegrondheid van de in de mededeling van de punten van bezwaar vervatte stellingen te bestrijden,

doch ook om de bewijskracht te beoordelen van de gegevens waaruit de Commissie de deelname van verzoekster aan het kartel had afgeleid. Dit heeft de verdediging van de belangen van Enso-Gutzeit vergemakkelijkt en ertoe geleid, dat haar advocaten minder tijd aan het contentieuze dossier hoefden te besteden. Een totaal van meer dan 900 uren voor de voorbereiding van het verzoekschrift en van de memorie in dupliek lijkt in casu dan ook overdreven.

- 20 Hoewel de „noodzakelijke kosten” in de zin van artikel 91, sub b, van het Reglement voor de procesvoering in beginsel het honorarium van slechts één advocaat omvatten (beschikking van het Gerecht van 9 juni 1993, PPG Industries Glass/Commissie, T-78/89 DEP, Jurispr. blz. II-573, punt 39), moet primair het totale aantal arbeidsuren in aanmerking worden genomen dat objectief gezien nodig lijkt voor de procedure voor het Gerecht, ongeacht het aantal advocaten die de betrokken diensten onderling hebben verdeeld [beschikking van het Gerecht van 30 oktober 1998, Kaysersberg/Commissie, T-290/94 (92), Jurispr. blz. II-4105, punt 20].
- 21 Blijkens de door verzoekster overgelegde bewijsstukken is tijdens de contentieuze procedure een nieuwe advocaat opgetreden. De desbetreffende kosten kunnen slechts in rekening worden gebracht aan de partij die in de kosten is veroordeeld, voor zover zij overeenkomen met de tijd die deze nieuwe advocaat aan het dossier heeft besteed, na aftrek van de tijd die hij nodig heeft gehad om zich in dit dossier in te werken.
- 22 Verder zij erop gewezen dat, gelijk de Commissie betoogt, sommige gedeclareerde arbeidsuren niet onderbouwd zijn, zodat de betrokken kosten niet kunnen worden teruggevorderd.
- 23 Tot slot bestrijdt de Commissie niet, dat het geschil, met name gezien de hoogte van de opgelegde geldboete (zie boven, punt 1), van groot economisch belang voor verzoekster was.

- 24 Gelet op het voorgaande moet het totale bedrag van de invorderbare kosten worden vastgesteld op 4 500 000 BEF.
- 25 Aangezien het Gerecht bij de vaststelling van de invorderbare kosten rekening heeft gehouden met alle omstandigheden van de zaak tot heden, behoeft niet afzonderlijk te worden beslist over de door partijen gemaakte kosten in verband met de onderhavige kostenbegrotingsprocedure [beschikking van het Gerecht van 22 maart 1999, Sinochem/Raad, T-97/95 (92), Jurispr. blz. II-743, punt 20].

HET GERECHT VAN EERSTE AANLEG (Eerste kamer — uitgebreid)

beschikt:

Het totale bedrag van de door de Commissie aan verzoekster te vergoeden kosten wordt vastgesteld op 4 500 000 BEF.

Luxemburg, 15 maart 2000.

De griffier

H. Jung

De president

B. Vesterdorf